

KRONIKA

Doc. RNDr. Ján Jarkovský, CSc., šesťdesiatročný

J. Jarkovský sa narodil 18. júla 1919 v kovoroľníckej rodine v malej osade Dolina pri Dražkovciach v Turci. Už rodinné prostredie ho viedlo k hlbkej úcte k tvrdej a systematickej práci a k schopnosti hodnotiť nielen výsledky vlastnej práce, lež aj práce kolegov a spolupracovníkov.

V úsilí načerpať čo najbohatšie poznatky o prírode, s ktorou je od detstva bytostne spätý, a preniknúť do jej zákonitostí, čo ho vždy priťahovali a dodnes fascinujú, zapísal sa po maturite na Štátnom gymnáziu v Martine na Prírodovedeckú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave na štúdium prírodopisu a chémie.

Vysokoškolské štúdiá ukončil roku 1945, stal sa asistentom na Mineralogicko-petrografickom ústave Slovenskej vysokej školy technickej a pracoval tam do roku 1948. Bolo to obdobie, keď odchádzali titani geochémie — Vernadskij (1945), Fersman (1945) i Goldschmidt (1947). Ťažko povedať, či to nejako ovplyvnilo vedeckú orientáciu nášho jubilanta, ale pravdou je, že doterajšiu bádateľskú činnosť zameral práve na túto oblasť. Vyplynulo to azda aj z jeho šťastne a predvídavo zvolenej a na ten čas osobitne progresívnej vysokoškolskej kvalifikácie prírodopisca a chemika.

Ďalších desať rokov pracoval Ján Jarkovský v Geologickom ústave Dionýza Štúra. Vybudoval chemickoanalytické oddelenie a vchoval kádre špecializované na analýzu geologických materiálov, ktorej výsledky tvoria základ vstupných údajov pre geochemické uzávery. V rokoch 1950—1952 viedol rozsiahlu chemickoanalytickú akciu na overenie kvality zásob železných rúd na Slovensku. Rigoróznou prácu, ktorá výrazne prispela k poznaniu dinasových kremencov na Slovensku, obhájil roku 1952. Správne v nej zhodnotil význam spoľahlivých analytických výsledkov pre rozvoj geochemie a podrobne sa venoval aj analyticko-metodickým otázkam najmä v oblasti analýzy kremičitanových surovín. Bohaté skúsenosti zhrnul v diele venovanom analýze silikátových hornín, ktoré vyšlo roku 1960 a ktoré je doteraz jedinou základnou a komplexnou knihou s touto tematikou nielen v slovenskej, ale aj v českej odbornej literatúre.

Roku 1959 prišiel J. Jarkovský do vtedajšieho Vedeckovýskumného geologicko-geografického ústavu Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského. Viedol analytickochemické pracovisko zamerané najmä na spektrochemické metódy analýzy stopových prvkov. Stal sa jedným z priekopníkov kvantitatívnych spektrochemických postupov analýzy stopových prvkov v geologických materiáloch, osobitne v sírnikoch, a to v celoštátnom meradle.

Ako výkonný analytický chemik špecializovaný na geologické materiály mohol svoje poznatky veľmi výhodne využiť na spoľahlivé geochemické uzávery, ktoré možno získať len z bohatého experimentálneho materiálu. Tým sa v kladnom slova zmysle odlišuje od pracovníkov odtrhnutých od experimentálnych metód bádania.

Za výsledky spektrochemického a geochemického výskumu pyritu a pyrotínu z ložísk Západných Karpát získal jubilat roku 1964 vedeckú hodnosť kandidáta geologicko-mineralogických vied.

Ako mimoriadne vzácny treba vyzdvihnúť jubilatov systematický prístup k riešeniu problematiky a obdivuhodnú vytrvalosť. J. Jarkovský sa nikdy nevyhýbal mravčej práci, nikdy neobchádza ani tzv. podradné, ale často nesmierne významné operácie. Vďaka pracovným a povahovým aktívam sa jubilatovi podarilo získať bohaté poznatky o geochemii sírnikových minerálov a sústrediť ich v piatich monografiách venovaných geochemii pyritov, pyrotínov, chalkopyritov a antimonitov, ktorých je spoluautorom.

V úsilí venovať sa celou šírkou svojho vedeckého záberu problémom geochemie, osobitne sírnikových minerálov, prešiel jubilat roku 1970 ako pracovník Geologického ústavu Prírodovedeckej fakulty UK na katedru geochemie, tam sa roku 1972 habilitoval a bol vymenovaný za docenta. Od roku 1973 je vedúcim oddelenia mineralógie, petrografie, ložísk a geochemie Geologického ústavu Prírodovedeckej fakulty UK.

Jeho bohatú publikačnú činnosť predstavuje okrem spomenutých knižných publikácií okolo 60 pôvodných vedeckých prác a mnohé vystúpenia na vedeckých konferenciách doma i v zahraničí. Najvyšším ocenením vedeckej činnosti doc. RNDr. Jána Jarkovského, CSc., je Štátna cena Klementa Gottwalda za výskum v oblasti geochemie sírnikových minerálov.

Okrem bádateľskej činnosti je nevyhnutné vyzdvihnúť aj bohatú pedagogickú a politicko-spoločenskú aktivitu jubilanta. Je školiteľom vedeckých pracovníkov, vchoval viacerých kandidátov vied, doktorov prírodovedy, viedol mnohé diplomové práce a je členom viacerých kvalifikačných komisií. Vo vysokoškolských prednáškach odovzdáva mladej generácii bohaté teoretické vedomosti a praktické skúsenosti. Z rozsiahlej politickej práce nášho jubilanta spomenieme aspoň to, že už roku 1946 bol zakladajúcim tajomníkom ZV ROH a vo februári 1948 členom Akčného výboru na Slovenskej vysokej škole technickej. Na Geologickom ústave D. Štúra sa angažoval v stránickej a masovopolitickej práci ako člen i predseda ZO KSS, ZV ROH a ZO ZČSSP. Aj teraz pracuje vo funkcii aktivistu celoškolského výboru KSS pri

Univerzite Komenského, lektora CZV KSS a inštruktora ZO KSS II Prírodovedeckej fakulty UK. Je dlhoročným členom Československej geologickej spoločnosti, Slovenskej chemickej spoločnosti, Vedeckotechnickej spoločnosti, Karpatsko-balkánskej geologickej asociácie, ako aj Medzinárodnej asociácie pre geochemiu a kozmochemiu.

Jubilanta všetci poznáme ako človeka príkladne pracovitého a vyznačujúceho sa osobitnou skromnosťou. Poznáme jeho cit pre spravodlivosť, obdivuhodnú schopnosť systematicky a na dlhý čas sa sústrediť na detailné spracovanie nastoleného problému, ako aj schopnosť oceniť dielo spolupracovníkov. Napriek šesťdesiatke je jubilant plný pracovného elánu a smelých plánov do budúcnosti. Korene jeho životného optimizmu treba hľadať aj v schopnosti deliť čas na záujmy pracovné a mimopracovné, najmä rodinné.

Pri životnom jubileu želáme doc. RNDr. Jánovi Jarkovskému, CSc., nielen nové pracovné úspechy na prospech našej geochemie, lež aj nový optimizmus a dobré zdravie, radosť z dosiahnutých výsledkov, plnú spokojnosť a šťastie v súkromnom a rodinnom živote.

Eduard Plško

RECENZIA

M. Matula: Geológia a životné prostredie. 1. vyd. Bratislava, Obzor 1979. 296 s., 34 obr., 40 čiernobielych a 30 farebných fotografií

Pojem životné prostredie vyvoláva u väčšiny ľudí najmä predstavu o znečisťovaní ovzdušia a vody, nadmernej hlučnosti a o neorganizovanom ukladaní odpadu. Ale problematiku životného prostredia nemožno zužovať len na riešenie takýchto elementárnych požiadaviek. Geológia, základná veda o Zemi, je aj významným odvetvím národného hospodárstva, ktoré ovplyvňuje energetiku, priemysel, poľnohospodárstvo i výstavbu všetkých objektov. Aj keď hrá v rozvoji spoločnosti a vytváraní jej životného prostredia dôležitú úlohu, rozširovaní jej poznatkov a propagácii jej prínosu pri navrhovaní racionálneho využívania geologického prostredia sa u nás venuje iba malá pozornosť. Práve túto modzeru vyplňa veľmi pútavá populárnovedecká kniha, ktorá sa nedávno zjavila na knižnom trhu.

Recenzovaná práca má päť kapitol. V prvej autor vysvetľuje vzťahy medzi geológiou a životným prostredím spoločnosti v ich dynamickom vývoji v systéme našej planéty. V druhej kapitole,

pre široký okruh laickej verejnosti prístupne a podľa najmodernejších teórií, opisuje autor vznik Zeme a zloženie zemskej kôry, význam tektonických a vulkanických procesov pre jej stavbu a ich vplyv na životné prostredie. Zaslúženú pozornosť venuje významu vody a nerastných surovín, ako aj úlohe geologických procesov pri modelácii reliéfu. V závere kapitoly na mnohých príkladoch opisuje ničivú silu geologických procesov, ktorej sú často vystavené diela vytvorené ľudskou prácou.

Tretia kapitola je o činnosti najmladšieho, ale veľmi intenzívneho geologického činiteľa, človeka. Autor na mnohých príkladoch zo zahraničia i z nášho územia hodnotí ďalekosiahajúce dôsledky činnosti človeka na geologické prostredie pri devastácii úrodnej pôdy, exploatacii nerastných surovín, rozsiahlej vodohospodárskej výstavbe a vytváraní umelej krajiny, pri intenzívnej industrializácii a urbanizácii. V závere vyzdvihuje význam poznávania antropogénnych procesov pre racionálne plánovanie využitia krajiny.

Vo štvrtej kapitole sa autor zaoberá najdôležitejšími úlohami geológie v ochrane a tvorbe životného prostredia. Rozoberá geologické zásady ochrany pôdného